

**КРАКОВСКИЯТ СТУДИУМ ПО ТУРИЗМА (1936—1939) г. —
ПЪРВИЯТ УНИВЕРСИТЕТСКИ ЦЕНТЪР ЗА НАУЧНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ И ОБУЧЕНИЕ ПО ТУРИЗМА**

Преди близо 4 десетилетия група прогресивни учени създават към Ягелонския университет в Краков първия в света организационно обособен научноизследователски и преподавателски център по комплексни въпроси, свързани с туризма. За съжаление дейността на студиума е малко известна днес дори и в Полша. Сега, когато науките, изучаващи отдиha и туризма, са признати като научни дисциплини, в това число и географията на туризма, интересно е да се проследи исторически развитието им, да се направи критичен анализ и сравнение със сегашното им състояние и проблеми. Така ще се види какво от съдържанието на дадената научна дисциплина не е изгубило значение, кое е, така да се каже, непреходната ѝ сърцевина. Бързото развитие на науките, свързани с отдиha и туризма в България, предполага добро познаване на чуждестранния опит, особено на теоретичните и методичните постижения в социалистическите страни и най-вече в Съветския съюз. През последните години в СССР науките, изучаващи отдиha и туризма, се развиват извънредно бързо и понастоящем са на челно място в теорията и практиката.

Основаването на студиума по туризма в Краков е станало на 1 май 1936 г. Заслуга за това имат най-вече изтъкнатият професор по география от Ягелонския университет Й. Смоленски и младият, но вече оформен като учен-географ д-р Станислав Лещицки. Помещения, персонал (3—4 щатни сътрудници), книги и документация подsigурява Географският институт на Ягелонския университет. Така че още от самото начало на своята дейност студиумът е бил в организационно и научно отношение тясно свързан с полската география. Но независимо от географската насоченост се проучват и някои икономически, организационни, медицински, статистически, юридически и други аспекти на туризма. Студиумът е играл ролята на междуведомствен център за комплексни научни изследвания върху туризма, извършвани по регионалния признак. Днес ни учудва тясната връзка, която студиумът поддържа с научни, стопански, об-

ществени и други институции и най-вече с отдел „Туризм“ в тогавашното полско министерство на комуникациите и със стопанската туристическа организация „Орбис“. Финансирането е било главно за сметка на дарения или на хонорари за изпълнение на задачи по поръчка от различни организации. В същност студиумът по туризма имал характер на тясно свързана с практиката университетска катедра, играеща ролята на координатор на комплексни интердисциплинарни изследвания върху туризма на географска основа. Трябва да се подчертае, че буржоазната действителност в довоенна Полша, както и слабо развитие на вътрешния и международния туризъм в страната и в света не са позволили да се използват напълно потенциалните възможности на това научно звено. Край на голямата активност на студиума поставя хитлеристкото нападение срещу Полша през септември 1939 г. Краков е окупиран, фашистите депортират, а след това физически унищожават много учени, между които е имало и активни членове на студиума.

Дейността и опитът на студиума не отиват напразно. В социалистическа Полша науките, изучаващи отдиha и туризма, имат значителни достижения — например големи успехи в инвентаризацията, опазването и възстановяването на природните и културно-историческите забележителности; няколко специализирани научни звена и висши учебни заведения работят координирано върху проблемите на отдиha и туризма; съществува двутомен речник на туристическите места в страната; публикации по туристическото райониране на Полша; издава се разнообразна научно-популярна литература и т. н. Туризмът и отдихът на трудещите се са обект на особено внимание от страна на народната власт. Сега по развитие на вътрешния туризъм Полша е на едно от първите места в света (със 101 милиона пътувания през 1973 г.). Големи успехи са постигнати в международните туристически връзки както по приемане на гостите от чужбина, така и по масовите пътувания на поляци в чужбина. На фона на огромните качествени и количествени изменения в полския туризъм в сравнение с довоенния период просто учудващо е колко съвременно звучат след толкова години практиките и теоретичните резултати от дейността на студиума по туризма. Затова не случайно именно Географският институт на Ягелонския университет стана инициатор на международния симпозиум по терминологичните проблеми в географията на туризма, състоял се през ноември 1974 г. в Краков и организиран от проф. А. Вжосек, д-р Я. Варшинска, д-р Яцковски и други краковски колеги.

За разнообразната научноизследователска работа на сту-

диума най-добре свидетелствуват публикациите. Издадени са 6 труда, оформени като отделни книги:

1. Подхале¹ като туристически район от Ст. Лешчицки; 2. Изследвания на посещаемостта на източнокарпатските курорти от И. Кавецка; 3. Снежната покривка в Карпатите, от В. Милата; 4. Туристическа библиография до 1938 година от Е. Навратил-Трибовска; 5. Актуални проблеми на международния туризъм, от М. Фулярски и 6. Туризмът в Западните Бескиди от Т. Хорабик.

Освен това под формата на брошури са издавани съобщения на студиума по туризма в Ягелонския университет. Общо излезли 15 брошури. Всеки брой представлявал отделна студия или информация, написан от някои от старшите членове на студиума. По-важни в творческо отношение са студиите на Ст. Лешчицки: „Проблеми на географията на туризма“ „Съвременните проблеми на туризма“; „Курортно-туристическото движение в Полша“; Тезиси на курортно-туристическото стопанство в Карпатите, а също и трудовете на М. Орлович „Подялба на полските Карпати с оглед на туризма“, на Е. Шостак и Т. Вилгат „Относно легендата на едромашабните туристически карти“. Освен това членовете на студиума от началото на 1938 г. издават с помощта на отдел „Туризм“ в Министерството на комуникациите и „Орбис“, месечното списание „Полски туризъм“, в което участвуват с научни и популярни статии редица полски и чуждестранни учени, специалисти, обществени деятели и т. н. Едни от главните задачи на студиума (за съжаление неизпълнени поради избухването на войната) са издаването на Туристически атлас на Полша, Прегледна туристическа карта на Полша, Скиорска карта на Карпатите, Карта на зимните курорти и пътищата в главните планински райони в европейските страни. На базата на широк обмен на публикации на студиума, са получени от чужбина и страната около 1600 книги и списания (получавано е и списание „Млад турист“, издание на Българския юношески туристически съюз). Библиотеката на студиума разполага и с 900 печатни ръкописни карти. С помощта на обучаваните в студиума около 90 студенти е водена детайлна картотека на туристическите атрактивности в Полша. На базата на събраните в картотеката сведения са изготвени едромашабни карти на туристическите атрактивности във всички тогавашни воеводства на Полша. Освен това е оборудван и фотоархив с около 3300 снимки, диапозитиви, клишета и т. н.

¹ Висока хълмисто-котловинна област в северното подножие на Татрите.

От тематиката на публикациите на студиума личи, че са застъпени както теоретични, така и практическо-приложни въпроси. Основните научни проблеми са: същност на туризма, същност на географията на туризма, териториална структура на туризма в Полша с особено внимание върху планинския туризъм (на туризма в приморски и езерно-речни райони, като изключим брошурата на В. Лешчицка за туризма в Приморския район, се отделя по-малко внимание); инвентаризация и картографиране на туристическите атрактивности в Полша; характеристика на избрани туристически райони в страната; сравнения с развитието на туризма в други страни и райони (Германия, Австрия, Чехословакия, Югославия, Швейцария и други); анализ на туристическата статистика в страната и чужбина; методика за съставяне на туристически кадастър; организация на туризма в Полша; туристическото законодателство в Полша и чужбина и т. н.

Водеца личност в студиума е д-р Ст. Лешчицки. Негова заслуга е правилното разбиране на географската научна проблематика в областта на туризма, който той разглежда като комплекс от рекреационни, познавателни и стопански дейности. Трудовете на Лешчицки върху туризма в Южна Полша са послужили за основа на териториалното планиране в довоенния период и особено при социализма.

Не по-малко значение има учебната работа в студиума. През периода 1936—1939 са завършили 64 абсолвенти от Философския (където е била и специалност география), Юридическия и Факултета по физическа култура към Ягелонския университет. Почти всички абсолвенти на студиума са заели длъжности в различни туристически организации или в административни учреждения, свързани с туризма. Основната част от преподавателската работа е възложена на д-р Ст. Лешчицки. Той чел следните курсове лекции: География на туризма; Основи на районното планиране; Балнеография на Полша и Европа; География на туризма в Полша и Проблеми на туризма в Европа, а също водил и семинарни занятия по картография и приложна статистика, балнеография, организирил анкети, учебни практики, теренни проучвания: и т. н. Редица практически занятия са ръководени от началници на отдели в предприятието „Орбис“ — например занятия по отчетност при туристическите пътувания, по морски круизи, по организация и дейност на пътническите бюра, по обслужване на вътрешния и международния туризъм и т. н. Обучаващите се студенти слушали и лекции по защита на природата и ландшафта.

Старшите участници в студиума два пъти месечно се събирали на т. нар. конверсаториум — научно събрание, на което са

можели да присъствуват и студенти. На всяко събрание са изнасяни реферати по предварително приет план. В конверсаториума участвували редица млади географи, които по-късно се явяват изтъкнати учени и обществени дейци в народна Полша — например проф. П. Климашевски, проф. В. Гьотел, проф. Т. Вилгат, проф. К. Бромек и други.

Студентите от Ягелонския университет, избрали за своя специалност туризма (това са били предимно студенти от спец. география на Философския факултет), завършвали следването си с написване на дипломна работа.

За участниците в студиума били организирани редица специализирани екскурзии в страната и чужбина.

Студиумът по туризма започнал и широка акция за въвеждането на проблемите на туризма като учебен предмет в средните и полусредните професионални училища. За целта бил изготвен учебен план.

Цялата многообразна и целеустремена дейност на студиума го разкрива пред нас като забележителен научно-учебен колектив, изпреварил своето време и заслужаващ трайно място в историята на науките, изучаващи отдиha и туризма, и най-вече в географията на туризма.

Марин Бъчваров

ЛИТЕРАТУРА

1. J a c k o w s k i, A. — *Rozwoj Geografii turystyki w Polsce*, Żeszyty Naukowe UJ, Geografia, Krakow 1974.
2. *Komunikaty Studium Turystyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*, zeszyty 1—15, Krakow, 1936—39.